

brige i nevolje svoga svijeta. Umjesto dociranja, on svoga čitatelja želi uvući u proces promišljanja stanja suvremenog svijeta i traženja rješenja u božanskoj objavi Svetog pisma. Iako raspravlja o dubokim životnim i teološkim pitanjima, on piše vrlo lijepim stilom i svima razumljivim jezikom. Zato se ne treba bojati posegnuti za ovom pozamašnom knjigom i prepustiti se njezinu čitanju. Ona će dobro doći ne samo teolozima ili studentima teologije, već i svim kršćanskim intelektualcima koji se žele teološki obrazovati. Dodatnu vrijednost knjiži daje opsežan popis korištene strane i domaće literature, kazalo pojmova, biblijskih mjesta i autora.

Ivan Dugandžić, *ofm*

s. Bernarda HORVAT, *La vita fraterna in comune negli istituti religiosi di vita consacrata e nella Congregazione delle Figlie della Divina carità secondo l'ordinamento attuale e il diritto proprio. Analisi comparativa. Theses ad Doctoratum in Iure Canonico, Pontificia Universitas Lateranensis, Rim, 2005., 306 str.*

U izdanju Papinskog lateranskog sveučilišta u Rimu objavljen je doktorski rad s. Bernarde Horvat, redovnice Družbe kćeri Božje ljubavi, koji je obranila na Fakultetu kanonskog prava Papinskog lateranskog sveučilišta 25. veljače 2005. Tu je disertaciju pod naslovom *La vita fraterna in comune negli istituti religiosi di vita consacrata e nella Congregazione delle Figlie della Divina carità secondo l'ordinamento attuale e il diritto proprio. Analisi comparativa* (u hrvatskom prijevodu *Bratski život u zajednici u redovničkim ustanovama i u Dru-*

žbi kćeri Božje ljubavi prema aktualnim kanonskim odredbama i odredbama vlastitog prava. Komparativna analiza) izradila pod vodstvom mentora prof. Dominga Javiera Andrésa Gutiérreza, stručnjaka za redovničko pravo. Nakon predstavljanja i obrane ispitno povjerenstvo je ocijenilo da njezin rad zaslužuje najvišu ocjenu i preporučilo je da ga u cjelovitosti objavi što je ona i učinila.

Prema nauku II. vatikanskog sabora svi su kršćani pozvani na svetost. Jedan poseban odgovor na taj opći poziv na svetost predstavlja i preuzimanje evanđeoskih savjeta putem javnih zavjeta ili nekih drugih svetih veza. Oni koji se udružuju u tu svrhu tvore ustanove posvećenog života, od kojih se zovu redovničkim ustanovama one koje preuzimaju evanđeoske zavjete putem javnih zavjeta, a svjetovnim one koje ih preuzimaju nekim drugim svetim vezama. Budući da i jedne i druge imaju mnogo toga zajedničkog, *Zakonik kanonskog prava, 1983.* najprije donosi odredbe koje su zajedničke svim ustanovama posvećenog života. Među tim odredbama nalazi se i odredba o bratskom životu. Opći zakonodavac u kan. 602 važećeg *Zakonika* govori da je bratski život vlastit svakoj ustanovi i njime svi članovi ujedinjeni u Kristu tvore jednu posebnu obitelj. U svakoj ustanovi on bi se morao tako urediti da svima postane uzajamna pomoć da bi svatko ispunio svoj poziv. Bratsko pak zajedništvo, ukorijenjeno i utemeljeno u ljubavi, trebalo bi biti primjer opće pomirbe u Kristu. Autorica u ovoj studiji analitičko-pravnom metodom upravo komentira i komparira četiri kanona *Zakonika kanonskog prava, 1983.* (kan. 602; 607, § 2; 608; 665, § 1) te odredbe vlastitog prava Družbe kćeri Božje ljubavi koje reguliraju bratski život u zajednici kao bitan element redovničkog života.

Nakon *Predgovora* (str. V-VI) u kojem iznosi motive izbora teme, autorica do-

nosi bogatu i svjetski priznatu *Bibliografiju* (XVII-XLVI) koju dijeli na izvore i dokumente (Saborske, rimskih prvosvećenika, Rimske kurije, Družbe kćeri Božje ljubavi) te navodi multidisciplinarnu literaturu (knjige i članke) s naznakom autora kano-nista.

U prvom poglavlju (str. 5-80) autorica, na temelju izvora kanonskog prava i pravne literature, analizira bratski život u zajednici u redovničkim ustanovama. Prema odredbi kan. 602 bratski život temelji se na Kristu i čini od članova određene ustanove posvećenog života »jednu posebnu obitelj« obdarenu karizmom u kojoj su svi članovi ujedinjeni u raznolikosti osobnih darova. Primarna svrha bratskog života tj. bratskih odnosa jest uzajamna pomoć da bi svatko od članova ustanove posvećenog života ostvario vlastito zvanje. Takvo zajedništvo nužno mora biti ukorijenjeno u ljubavi koja upravlja i jača međusobno odnose, a bratski život mora biti primjer i poticaj sveopćem izmirenju u Kristu. Kan. 607, § 2, prema kojem se zajednički život prikazuje distinktivnim elementom redovničkog života, autorica povezuje s kann. 608 i 665, § 1 koji podsjećaju redovnike na obvezu i pravo živjeti zajednički život u vlastitoj redovničkoj kući, pod vlašću poglavara, imajući euharistiju kao središte zajednice. S obzirom na euharistiju opći zakonodavac u kan. 663, § 2 donosi preporuku svim članovima redovničkih ustanova da prema mogućnosti sudjeluju u euharistijskoj žrtvi, primaju presveto tijelo Kristovo i klanjaju se samom Gospodinu prisutnom u sakramentima.

U drugom poglavlju (str. 81-230), autorica prikazuje konkretnu praksu zajedničkog života u redovničkim ustanovama, polazeći od obveze boravljenja u vlastitoj redovničkoj kući, kao temeljne pretpostavke za ostvarenje zajedničkog života. Na temelju kan. 665, § 1, koji ujedinjuje obvezu

boravljenja u vlastitoj redovničkoj zajednici i dužnost življenja zajedničkog života, autorica prikazuje pet dimenzija zajedničkog života: obiteljsku, liturgijsko-duhovnu, radno-ekonomsku, disciplinsku i neregularnu. Te se dimenzije ostvaruju u osobnom i zajedničkom nastojanju braće/sestara oko svakodnevne strpljive prakse dijaloga i uzajamnog praštanja, te poniranja u otajstvo radosti zbog mogućnosti življenja dara bratskog zajedništva u konkretnoj zajednici. Autorica na tragu odredbi *Zakonika* drži da se zajednica svakodnevno obnavlja Kristovom žrtvom crpeći iz nje snagu za ljubav, praštanje i prihvaćanje drugih, snagu da se može s drugima radovati i trpjeti, tj. da može biti zajednica u trajnom oblikovanju Božjom riječi, molitvom, sakramentima euharistije i pomirenja, kao što opći zakonodavac potiče u kann. 663-664.

U zadnjem, trećem poglavlju (str. 231-298), služeći se komparativnom analizom, autorica, imajući u vidu rezultate prvog i drugog poglavlja, pronalazi svih pet dimenzija (obiteljske, liturgijsko-duhovne, radno-ekonomske, disciplinske i neregularne) bratskog života u vlastitom pravu Družbe kćeri Božje ljubavi. Svih pet dimenzija sadržavaju elemente bratskog života u zajednici te bi trebale biti specificirane u vlastitom pravu svake pojedine redovničke ustanove. Vlastito pravo Družbe kćeri Božje ljubavi pokazuje visoki stupanj zaštite zajedničkog života kako za svaku pojedinu sestru tako i za samu zajednicu.

U *Zaključku* (str. 299-306) autorica ističe da bilo odredbe važećeg *Zakonika* bilo odredbe vlastitog prava Družbe kćeri Božje ljubavi, upotpunjene doprinosima teologije, psihologije i sociologije, pružaju bitne smjernice i pomoć u življenju bratskog zajedništva koje pridonosi ljudskom razvoju svakog pojedinog člana zajednice. Pozitivne pravne odredbe o bratskom životu u zajednici ne mogu se ograničiti samo

vidljivim aspektom ili izvanjskim područjem, nego mogu pridonijeti i čuvanju vjere, milosti i karizmi. Konačna svrha svake odredbe o bratskom životu u zajednici jest rast i zaštita zajednice i pojedinaca u zajednici. Tako i pozitivne pravne odredbe o bratskom životu u zajednici mogu postići svrhu, tj. ostvariti cilj vršeći različite zadatke kao što su: đakonska (služenje), pedagoška i spasenjska.

Iz studije i na temelju iznesenih rezultata je vidljivo da se autorica posvetila istraživanju jedne važne, suvremene i nadasve aktualne i izazovne teme za sve ustanove posvećenog života. Autorica je dobro izvršila posao, kako pod konceptualnim i metodološkim vidom, tako i pod istraživačkim vidom, te se pokazala vrsnim znanstvenim radnikom, što pokazuje i činjenica da je preporučeno cjelovito objavljivanje doktorske disertacije. Knjigu krasi jasnoća izričaja, sintetičnost izloženih teza i izražajna znanstvena objektivnost. Izneseni rezultati poslužit

će pravnim stručnjacima koji imaju trajni zadatak komentirati, međusobno povezivati kanonske odredbe i otkrivati nove korisne korake u *scientia iuris*. Isto tako, studija daje nove spoznaje i odgovore te potiče na nova istraživanja. Vrlo korisno poslužiti će svim članovima ustanova posvećenog života, posebno u odgoju i obrazovanju novaka i novakinja, kao i zakonitim poglavarima ustanova posvećenog života u primjeni odredbi vezanih uz zajednički život (kan. 619). Svi oni koji se ne služe talijanskim jezikom bili bi zahvalni s. Bernardi Horvat za objavu rada na hrvatskom jeziku.

I na kraju valja odati priznanje, čestitati i uputiti zahvalnost s. Bernardi Horvat na ovom vrijednom znanstveno-istraživačkom radu, kojim ne dokazuje samo svoje osobno umijeće pravnog mišljenja nego i multidisciplinarni pristup znanstveno-istraživačkom radu.

Josip Šalković